

SCIENCE
PROBLEMS.UZ

ISSN 2181-1342

Actual problems of social and humanitarian sciences
Актуальные проблемы социальных и гуманитарных наук

**Ijtimoiy-gumanitar
fanlarning dolzarb
muammolari**

5-son (4-jild)

2024

SCIENCEPROBLEMS.UZ

ИЖТИМОЙ-ГУМАНИТАР ФАНЛАРНИНГ ДОЛЗАРБ МУАММОЛАРИ

№ 5 (4) - 2024

**АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО-
ГУМАНИТАРНЫХ НАУК**

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

ТОШКЕНТ-2024

БОШ МУҲАРРИР:

Исанова Феруза Тулқиновна

ТАҲРИР ҲАЙЪАТИ:

07.00.00-ТАРИХ ФАНЛАРИ:

Юлдашев Анвар Эргашевич – тарих фанлари доктори, сиёсий фанлар номзоди, профессор, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Мавланов Уктам Махмасабирович – тарих фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Хазраткулов Абдор – тарих фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети.

Турсунов Равшан Нормуратович – тарих фанлари доктори, Ўзбекистон Миллий Университети;

Холикулов Ахмаджон Боймаҳамматович – тарих фанлари доктори, Ўзбекистон Миллий Университети;

Габриэльян Софья Ивановна – тарих фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон Миллий Университети.

08.00.00-ИҚТИСОДИЁТ ФАНЛАРИ:

Карлибаева Рая Хожабаевна – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Насирходжаева Дилафруз Сабитхановна – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Остонокулов Азамат Абдукаримович – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Тошкент молия институти;

Арабов Нурали Уралович – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат университети;

Худойқулов Садирдин Каримович – иқтисодиёт фанлари доктори, доцент, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Азизов Шерзод Ўктамович – иқтисодиёт фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон Республикаси Божхона институти;

Ҳожаев Азизхон Саидалоҳонович – иқтисодиёт фанлари доктори, доцент, Фарғона политехника институти

Холов Актам Хатамович – иқтисодиёт фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Шадиева Дилдора Хамидовна – иқтисодиёт фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент в.б, Тошкент молия институти;

Шакарров Қулмат Аширович – иқтисодиёт фанлари номзоди, доцент, Тошкент ахборот технологиялари университети

09.00.00-ФАЛСАФА ФАНЛАРИ:

Ҳакимов Назар Ҳакимович – фалсафа фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Яхшиликков Жўрабой – фалсафа фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат университети;

Ғайбуллаев Отабек Мухаммадиевич – фалсафа фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат чет тиллар институти;

Саидова Камола Усканбаевна – фалсафа фанлари доктори, “Tashkent International University of Education” халқаро университети;

Ҳошимхонов Мўмин – фалсафа фанлари доктори, доцент, Жиззах педагогика институти;

Ўроқова Ойсулув Жамолiddиновна – фалсафа фанлари доктори, доцент, Андижон давлат тиббиёт институти, Ижтимоий-гуманитар фанлар кафедраси мудир;

Носирходжаева Гулнора Абдукаҳхаровна – фалсафа фанлари номзоди, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Турдиев Бехруз Собирович – фалсафа фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент, Бухоро давлат университети.

10.00.00-ФИЛОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Ахмедов Ойбек Сапорбаевич – филология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети;

Кўчимов Шухрат Норқизилович – филология фанлари доктори, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Ҳасанов Шавкат Аҳадович – филология фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат университети;

Бахронова Дилрабо Келдиёровна – филология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети;

Мирсанов Ғайбулло Қулмуродович – филология фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат чет тиллар институти;

Салахутдинова Мушарраф Исамутдиновна – филология фанлари номзоди, доцент, Самарқанд давлат университети;

Кучкаров Раҳман Урманович – филология фанлари номзоди, доцент в/б, Тошкент давлат юридик университети;

Юнусов Мансур Абдуллаевич – филология фанлари номзоди, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Саидов Улугбек Арипович – филология фанлари номзоди, доцент, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси.

12.00.00-ЮРИДИК ФАНЛАР:

Ахмедшаева Мавлюда Ахатовна – юридик фанлар доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Мухитдинова Фирюза Абдурашидовна – юридик фанлар доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Эсанова Замира Нормуратовна – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикасида хизмат кўрсатган юрист, Тошкент давлат юридик университети;

Ҳамроқулов Баҳодир Мамашарифович – юридик фанлар доктори, профессор в.б., Жаҳон иқтисодиёти ва дипломатия университети;

Зулфиқоров Шерзод Хуррамович – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси Жамоат хавфсизлиги университети;

Хайитов Хушвақт Сапарбаевич – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Асадов Шавкат Ғайбуллаевич – юридик фанлар доктори, доцент, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Утемуратов Махмут Ажимуратович – юридик фанлар номзоди, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Сайдуллаев Шахзод Алиханович – юридик фанлар номзоди, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Ҳакимов Комил Бахтиярович – юридик фанлар доктори, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Юсупов Сардорбек Баходирович – юридик фанлар доктори, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Амиров Зафар Актамович – юридик фанлар бўйича фалсафа доктори (PhD), Ўзбекистон Республикаси Судьялар олий кенгаши ҳузуридаги Судьялар олий мактаби;

Жўраев Шерзод Юлдашевич – юридик фанлар номзоди, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Бабаджанов Атабек Давронбекович – юридик фанлар номзоди, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Раҳматов Элёр Жумабоевич – юридик фанлар номзоди, Тошкент давлат юридик университети;

13.00.00-ПЕДАГОГИКА ФАНЛАРИ:

Хашимова Дильдархон Уринбоевна – педагогика фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Ибрагимова Гулнора Хавазматовна – педагогика фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Закирова Феруза Махмудовна – педагогика фанлари доктори, Тошкент ахборот технологиялари университети ҳузуридаги педагогик кадрларни қайта тайёрлаш ва уларнинг малакасини ошириш тармоқ маркази;

Қаюмова Насиба Ашуровна – педагогика фанлари доктори, профессор, Қарши давлат университети;

Тайланова Шохидат Зайниевна – педагогика фанлари доктори, доцент;

Жуманиёзова Муҳайё Тожиевна – педагогика фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети;

Ибрахимов Санжар Урунбаевич – педагогика фанлари доктори, Иқтисодиёт ва педагогика университети;

Жавлиева Шахноза Баходировна – педагогика фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), Самарқанд давлат университети;

Бобомуротова Латофат Элмуродовна – педагогика фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), Самарқанд давлат университети.

19.00.00-ПСИХОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Каримова Василя Маманосировна – психология фанлари доктори, профессор, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети;

Ҳайитов Ойбек Эшбоевич – Жисмоний тарбия ва спорт бўйича мутахассисларни қайта тайёрлаш ва малакасини ошириш институти, психология фанлари доктори, профессор

Умарова Навбахор Шокировна – психология фанлари доктори, доцент, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети, Амалий психология кафедраси мудири;

Атабаева Наргис Батировна – психология фанлари доктори, доцент, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети;

Шамшетова Анжим Караматдиновна – психология фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети;

Қодиров Обид Сафарович – психология фанлари доктори (PhD), Самарканд вилоят ИИБ Тиббиёт бўлими психологик хизмат бошлиғи.

Содиқова Шоҳида Мархабоевна – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон халқаро ислом академияси.

22.00.00-СОЦИОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Латипова Нодира Мухтаржановна – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон миллий университети кафедра мудири;

Сеитов Азамат Пўлатович – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон миллий университети;

23.00.00-СИЁСИЙ ФАНЛАР

Назаров Насриддин Атақулович – сиёсий фанлар доктори, фалсафа фанлари доктори, профессор, Тошкент архитектура қурилиш институти;

Бўтаев Усмонжон Хайруллаевич – сиёсий фанлар доктори, доцент, Ўзбекистон миллий университети кафедра мудири.

ОАК Рўйхати

Мазкур журнал Вазирлар Маҳкамаси ҳузуридаги Олий аттестация комиссияси Раёсатининг 2022 йил 30 ноябрдаги 327/5-сон қарори билан тарих, иқтисодиёт, фалсафа, филология, юридик ва педагогика фанлари бўйича илмий даражалар бўйича диссертациялар асосий натижаларини чоп этиш тавсия этилган илмий нашрлар рўйхатига киритилган.

Ижтимоий-гуманитар фанларнинг долзарб муаммолари” электрон журнали 2020 йил 6 август куни 1368-сонли гувоҳнома билан давлат рўйхатига олинган.

Муассис: “SCIENCEPROBLEMS TEAM” масъулияти чекланган жамияти

Таҳририят манзили:

100070. Тошкент шаҳри, Яккасарой тумани, Кичик Бешёғоч кўчаси, 70/10-уй. Электрон манзил:
scienceproblems.uz@gmail.com

Боғланиш учун телефонлар:

(99) 602-09-84 (telegram).

MUNDARIJA

07.00.00 – TARIX FANLARI

<i>Ismoilov Ubaydulla Mamat o'g'li</i> OHANGARON VODIYSI AHOLISINING QADIMGI VA O'RTA ASRLAR DAVRI MAFKURAVIY DUNIYO SI (SU YURLITEPA YODGORLIGIDAN TOPILGAN MODDIY MANBALAR ASOSIDA)	16-26
<i>Elmurotov, Bahodir Abdugapporovich</i> KALTAMINOR MADANIYATINING GENEZISI MASALALARI	27-33
<i>Nafiddinova, Xosiyat Ravshanovna</i> OILAVIY MAROSIMLAR VA ULARNING TARIXIY ADABIYOTLARDA YORITILISHI	34-37
<i>Eshmo'minov, Ozodbek Ziyodulla o'g'li</i> DEMOGRAFIK JARAYONLARNING BORISHI: SURXON VOHASI MISOLIDA (1925-1946 YY.)	38-41
<i>Akobirov, Mirjalol Ximmatovich</i> SULTON JALOLIDDIN MANGUBERDINING YAQIN SHARQ VA KICHIK OSIYO DAVLATLARI BILAN DIPLOMATIK ALOQALARI	42-46
<i>Маматалиева Сурайё Бобомуратовна</i> ШИША ВА ШИШАСОЗЛИК ТАРИХШУНОСЛИГИ	47-52
<i>Далакьян, Жанна Сейрановна</i> АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ ДУХОВНО-НРАВСТВЕННОЙ КУЛЬТУРЫ МОЛОДЕЖИ ВОЗМОЖНЫЕ ПУТИ РЕШЕНИЯ	53-56

08.00.00 – IQTISODIYOT FANLARI

<i>Эргашев, Рахматулла Хидирович, Узақов, Жамшид Норбоевич</i> ЗИЁРАТ ТУРИЗМ ТАРМОҒИНИНГ ИҚТИСОДИЙ ВА ИЖТИМОЙ САМАРАДОРЛИГИНИ ОШИРИШ ЙЎЛЛАРИ	57-62
<i>Очилов, Фарходжон Шавкатжон ўғли</i> БАҲОЛАНГАН МАЖБУРИЯТЛАР АУДИТИДА ИЧКИ НАЗОРАТ ТИЗИМИНИ ЎРГАНИШ ҲАМДА БАҲОЛАШ	63-71
<i>Raxmatov, Adxam Itolmasovich</i> TURIZM SOHASIDA MALAKALI KADRLAR TAYYORLASH VA BANDLIGINI TA'MINLASHNING XORIJIY MAMLAKATLAR MODELLARI TAHLILI	72-80
<i>Murodova, Nargiza Utkirovna</i> BARQAROR TURIZM MARKETING STRATEGIYASI SIFATIDA	81-85
<i>Мадаминов, Инъомжон Озодович</i> КОРХОНАЛАР ИНВЕСТИЦИОН ВА ИННОВАЦИОН ФАОЛЛИГИНИ ТАЪМИНЛАШДА СОЛИҚЛАРНИНГ ЎРНИ	86-93
<i>Abdusalomov, Jaxongir O'ktam o'g'li</i> TIJORAT BANKLARIDA JISMONIY SHAXSLAR KREDITLARINI TAKOMILLASHTIRISH YO'NALISHLARI	94-101
<i>Кулибоев, Азамат Шоназарович</i> ДАВЛАТ ТИББИЁТ ТАШКИЛОТЛАРИДА МОЛИЯВИЙ АКТИВЛАР ҲИСОБИ ВА НАЗОРАТИНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ	102-111

Мараимова, Умида Исмаилжановна

КОРХОНА БОШҚАРУВИ АМАЛИЁТИДА МАРКЕТИНГ ДАСТУРЛАРИНИ АМАЛ ҚИЛИШИГА
БАҒИШЛАНГАН КОНЦЕПЦИЯЛАР 112-120

Askarova Sevvara Baxtiyorovna

RAQAMLI IQTISODIYOT DAVRIDA BIZNES VA TADBIRKORLIKNING AHAMIYATI 121-125

09.00.00 – FALSAFA FANLARI

Ўроқова Ойсулув Жамолiddиновна

ИЛК ЎРТА АСРЛАР ШАРҚ САНЪАТИДА РОМАНТИК ЙЎНАЛИШНИНГ ЭСТЕТИК
АСОСЛАРИ 126-133

Rizaev, Nodir Sobirovich

XX ASR BOSHLARIDA BUHORO JADIDLARINING IJTIMOYI- SIYOSIY QARASHLARI 134-138

Шукруллаева Гулчеҳра Насруллаевна

ЖАЗО ГЕНЕЗИСИДАГИ АХЛОҚИЙ МУҲИТ ЖАРАЁНИНИ КОНЦЕПТУАЛ ТАДБИҚ
ЭТИШНИНГ ФАЛСАФИЙ МАСАЛАЛАРИ 139-144

Shokirov Tohirjon Nurmatmatovich

MADANIYAT VA SAN'AT FALSAFASINING VAHS MAVZULARI 145-149

Ulug'murodov Elyor Saydulloevich

GNOSEOLOGIYADA TASAVVUFIIY TAJRIBANI O'RNI VA AHAMIYATI 150-154

Ganiev Sherxon Meytanboevich

HOZIRGI DAVR FANI VA FALSAFASIDA MADANIY VA MA'NAVIY-AXLOQIY TANLOVNI
NAMOYON BO'LISH SHAKLLARI 155-164

10.00.00 – FILOLOGIYA FANLARI

Daliev Madina Xabibullaevna, Kristian Kapone, Satibaldiyeva Nigora Alimqul qizi

TERMINOLOGIYADA TERMIN VA UNGA TENG BO'LGAN TUSHUNCHALARNING
TADQIQI 165-178

Chorieva Iroda Kurbonboevna

TARKIBIDA TIBBIYOT XODIMLARI NOMLARI BO'LGAN INGLIZ VA O'ZBEK MAQOLLARINING
TURLI HUSUSIYATIGA KO'RA TASNIFI 179-183

Sharipov, Abdulaziz Akmalovich

GID-TARJIMONLAR NUTQINING O'RGANILISH ASPEKTLARI 184-188

Urinova Tursunoy Urin kizi

LIBOS DIZAYNI VA MODASINING SHAKLLANISH VA RIVOJLANISH DAVRLARI HAMDA
YO'LLARI 189-193

Норматова Шоира Умаровна, Абдурахманова Меҳрибон Дустмуродовна

ТИЛ ТАЪЛИМИДА БАДИИЙ АДАБИЁТ ЎҚИТИШ УСУЛЛАРИ 194-199

Eshniyazova Maysara Beknazarovna

«SIROJUL MUSLIMIN» VA «ARBA'IN» ASARLARIDA G'OYAVIY-BADIIY TAHLILI 200-208

Nazarov, Sardor Shamurodovich

INGLIZ VA O'ZBEK TILI SO'Z BIRIKMALARI STRUKTUR-SEMANTIK XUSUSIYATLARNING
QIYOSIY ASPEKTDI O'RGANILISHI 209-213

<i>Bazarbaeva Albina Mingaliyevna</i> RANG TURLARI VA ULARNI TAHLIL QILISH: SEMANTİK VA STILISTİK	214-218
<i>Бердиева, Зулфия Сафаровна</i> ИСПОЛЬЗОВАНИЕ АНТРОПОНИМОВ В НЕМЕЦКИХ СКАЗКАХ	219-223
<i>Адилова Дилором Кадировна</i> ЎЗБЕК ВА РУС ТИЛЛАРИДАГИ ШЕЪРИЙ МАТНЛАРДА “АЁЛ” ШАХСИЙ ФАЗИЛАТЛАРИНИ ИФОДАЛОВЧИ СЎЗЛАРНИНГ СЕМАНТИК МАЙДОНИ ТАСВИРИ	224-230
<i>Хасанова Юлдуз Мухтор қизи</i> ШАРҚ ВА ҒАРБ ҲАЙВОНЛАР ҲАҚИДАГИ ЭРТАКЛАРИДА “АХЛОҚ” МОТИВИНИНГ БАДИИЙ КОНЦЕПТУАЛЛАШУВИ	231-236
<i>Олимова Хуршида Вайдиллаевна</i> ИНГЛИЗ ВА ЎЗБЕК ТИЛЛАРИДА ЛАҚАБЛАРНИНГ СТИЛИСТИК ИМКОНИАТЛАРИ	237-243
<i>Polvonniyozova Mahliyo O'ktamjon qizi</i> IKKINCHI TILNI EGALLASHDA AFFEKTIV OMILLARNING ROLI	244-247
<i>Normamatov Farrux Komiljon o'g'li</i> YAXSHILIK KONSEPTINING INGLIZ MILLIY MADANIYATIDAGI AHAMIYATI	248-253
<i>Yakubov Faxriddin</i> SAYLOVOLDI SIYOSIY DISKURSI XUSUSIYATLARI	254-259
<i>Bekmuratova Dilbar Xushmamatovna</i> TA'LIM TERMINOLOGIYASIDAGI ANTONIMIM: TAHLIL VA PEDAGOGIK AMALIYOT UCHUN MA'LUMOTLAR	260-264
<i>Sharofova Sevinch Jamoliddin qizi</i> OMON MATJON SHE'RIYATIDA ALLITERATSIYA	265-269
<i>Amonova Dilshoda Azamatovna</i> ERTAKLARNING BOLALAR ADABIYOTIDAGI O'RNI	270-276
<i>Tuxtayeva Dildora Zokirovna</i> INGLIZ VA O'ZBEK TILLARIDA INSON AQLIY QOBILIYATINI IFODALOVCHI FRAZEOLOGIK BIRLIKLARNING STILISTIK XUSUSIYATLARI	277-281
<i>Sattorova Nafisa Isomidinovna</i> O'YBEK IJODIDA BADIY KONSEPTNING VOQELANISHI	282-285
12.00.00 – YURIDIK FANLAR	
<i>Абдурахманова Нодирахон</i> ПРАВОВОЕ РЕГУЛИРОВАНИЕ ТЕХНОЛОГИЙ БЛОКЧЕЙН И СМАРТ-КОНТРАКТОВ (СРАВНИТЕЛЬНЫЙ АНАЛИЗ)	286-290
<i>Турғунов Муроджон Турсунбоевич</i> “АВЕСТО”ДА КИШИЛАР ЎРТАСИДАГИ ЎЗАРО МУНОСАБАТЛАРИГА ВА ОДОБ-АХЛОҚҚА ҚАРШИ ЖИНОЯТЛАРНИНГ ИФОДАЛАНИШИ	291-298

<i>Султонов Мухсинжон Муқимович</i> АХБОРОТ ТЕХНОЛОГИЯЛАРИДАН ФОЙДАЛАНИБ ЎЗГАЛАРНИНГ МУЛКИНИ ТАЛОН-ТОРОЖ ҚИЛИШ ТУШУНЧАСИ	299-309
<i>Ходжиев Юнус Мухитдинович</i> АХБОРОТ ХАВФСИЗЛИГИНИ ҲУҚУҚИЙ ТАЪМИНЛАШНИНГ АЙРИМ МАСАЛАЛАРИ	310-315
<i>Makhmudova Khurmat Mukhtorovna</i> МЕХНАТ ҲУҚУҚИНИНГ КОНСТИТУТСИЯВИЙ АСОСЛАРИ ВА КАФОЛАТЛАРИ	316-330
<i>Nurullayev Shoxrux Shuxratillayevich</i> ҚУРИЛИШ СОҲАСИДА АТРОФ-МУҲИТНИ ҲУҚУҚИЙ МУҲОФАЗА ҚИЛИШДА РАҚАМЛАСHTIRISH VA ZAMONAVIY TENDENSIYALAR	331-337
<i>Otamirzayev Oybek Murodullo o'g'li</i> O'ZBEKISTONDA PLASTIK CHIQUINDILARDAN FOYDALANISHNI CHEKLASHNING HUQUQIY MASALALARI VA HORIJ TAJRIBASI	338-341
<i>Safarov Jamshid Ismoilovich</i> XALQARO HUQUQ DOKTRINASIDA SHARTNOMA MAJBURIYLIGIGA ROZILIKNI IFODALASH INSTITUTINING SHARTNOMANING HAQIQIY EMASLIGI, AMAL QILISHINI BEKOR QILISH, TUGATISH VA TO'XTATIB TURISHDA AHAMIYATI	342-349
<i>Шарипов Санжар Собирович, Бозоров Азимжон Ахатович</i> ОММАВИЙ ТАДБИРЛАРНИ ТАШКИЛ ЭТИШ ВА ЎТКАЗИШ ВАҚТИДА ЖАМОАТ ТАРТИБИНИ САҚЛАШ ФАОЛИЯТИНИ БОШҚАРИШНИНГ МОҲИЯТИ, АҲАМИЯТИ ВА ЎЗИГА ХОС ХУСУСИЯТЛАРИ	350-357
<i>Normurodova Behro'za Xolmo'minovna</i> RAQAMLI OCHIQ MANBALAR VA ULARDAN RAQAMLI KRIMINALISTIKADA FOYDALANISH	358-366
<i>Неъматов Азизбек Ғолибжон ўғли</i> ДАСТЛАБКИ ТЕРГОВДА ЖИНОЯТЛАРНИНГ ОЛДИНИ ОЛИШ ВАЗИФАСИНИНГ МОҲИЯТИ ВА АҲАМИЯТЛАРИ	367-373
<i>Дадабоева Дилфуза Нурматовна</i> ТАДБИРКОРЛИК ФАОЛИЯТИДА НОДАВЛАТ НОТИЖОРАТ ТАШКИЛОТЛАРНИНГ ИШТИРОКИ АҲАМИЯТИ	374-378
<i>O'razbayev Laziz Shuhrat o'g'li</i> MUHIM RAQAMLI INFRATUZILMALARGA NISBATAN AMALGA OSHIRILADIGAN HUJUMLAR VA ULARNING OLDINI OLISH	379-383
13.00.00 – PEDAGOGIKA FANLARI	
<i>Xudoyberganov Doniyor Yangiboy o'g'li</i> BOSHLANG'ICH SINIF O'QUVCHILARINING KOGNITIV KOMPETENTSIYASINI RIVOJLANTIRISHNING ZARURIYATI	384-388
<i>Hazratov Fazliddin Xikmatovich</i> OBYEKTGA YO'NALTIRILGAN DASTURLASH TILLARI ORQALI TALABALARNING KASBIY KOMPETENSIYASINI SHAKLLANTIRISH	389-393

<i>Khojamkulov Rasulbek Kurbon oqli</i> BO'LAJAK MUHANDISLARNI LOYIHALASH KOMPETENSIYALARINI KOMPYUTER GRAFIKASI YORDAMIDA RIVOJLANTIRISHNING AHAMIYATI	394-398
<i>Закирова Зулхумор Зоиржоновна</i> МУСТАҚИЛ ТАЪЛИМ ОЛИШ ШАКЛИ СИФАТИДА ТАНҚИДИЙ ФИКРЛАШ ҚОБИЛИЯТИНИ ОШИРИШДА ЎҚИТУВЧИ САВОЛ ЖАВОБЛАРИНИ ЎРНИ	399-404
<i>Eshnazarov Murod Karimovich</i> BO'LAJAK O'QITUVCHILARNI GERMENEVTIK YONDASHUV ASOSIDA KASBIY FAOLIYATGA TAYYORLASHNI TAKOMILLASHTIRISH	405-410
<i>Mengliqulov Xayrulla Aliqulovich</i> TALABA QIZLARING SUZISH MALAKA VA KO'NIKALARINI SHAKLLANTIRISHDA DIFFERENSIAL YONDASHUV	411-415
<i>Komilova Dildora Gulamjonovna</i> INGLIZ TILI O'QITISH BO'YICHA IQTISODIYOT TALABALARINING KASB-KOMMUNIKATIV KOMPETENSIYASINI RIVOJLANTIRISH	416-420
<i>Turdimurodov Dilmurod Yo'ldoshevich</i> SPORTCHILARNING BOKSDAGI TEXNIK HARAKATLARIGA MOSLASHISH REAKSIYALARI	421-426
<i>Abdullayev Dilshod Xamidullo o'g'li</i> BOLALARGA HARAKATLI O'YINLARNI O'RGATISH SHARTLARI VA USULLARI	427-432
<i>Axmedov Akmal Yusufovich</i> OLIY TA'LIM JARAYONIDA BO'LAJAK PSIXOLOGLARNI KASBIY FAOLIYATGA TAYYORLASHNING MUHIM MEZONLARI	436-440
<i>Donisheva Gulro'y Axrorqul qizi</i> CHET TILINI O'RGANISH JARAYONIDA AKTDAN FOYDALANISH	441-444
<i>Qurbonboyeva Dilfuza Shukur qizi</i> TALABALARNING MULOQOT KOMPETENSIYALARINI SHAKLLANTIRISH	445-449
<i>Эркабоев Ойбек Мухаммаджонович</i> ТЕМПЫ ПРИРОСТА ПОКАЗАТЕЛЕЙ СПЕЦИФИЧЕСКИХ КООРДИНАЦИОННЫХ СПОСОБНОСТЕЙ ДЕТЕЙ 6 ЛЕТ	450-456
<i>Абатов Жалғасбай Орынбаевич</i> ТАСВИРИЙ САНЪАТ ДАРСЛАРИНИ ТАРИХ ФАНИГА БОҒЛАБ ЎҚИТИШ	457-463
<i>Akramjonova Feruza Akramjonovna</i> МАКТАВГАСНА ТА'LIM TASHKILOTIDA INNOVATSION TA'LIM MUHITINING TA'LIM - TARBIYA JARAYONIGA TA'SIRI	464-468
<i>Mahmudova Zulfiya Xomitovna</i> МАКТАВГАСНА ТА'LIM TASHKILOTI VA OILA HAMKORLIGI	469-476
<i>Abduvosiyeva Mahmuda Xamidullo qizi</i> ХИТОЙ ТА'LIM ТИЗИМИНИНГ О'ЗИГА ХОС ЈИНАТЛАРИ	477-483
<i>Boboqulov Chori Urolovich</i> BOSHLANG'ICH SINIF O'QUVCHILARIDA AQLIY QOBILIYATLARNI SHAKLLANTIRISHDAGI PEDAGOGIK MUAMMOLAR VA ULARNING YECHIMI	484-489
<i>Есанова Гулчеҳра</i> ЁШ ФУТБОЛЧИЛАРНИ ЖИСМОНИЙ ТАРБИЯЛАШ ТАМОЙИЛЛАРИ ВА УСУЛЛАРИ	490-497

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

Volume 4, Issue 5 (may, 2024). -500 p.

CONTENTS

07.00.00 – HISTORICAL SCIENCES

<i>Ismailov Ubaydulla Mamat ugli</i> THE IDEOLOGICAL WORLD OF THE ANCIENT AND MEDIEVAL POPULATIONS OF THE OHANGARON VALLEY (BASED ON MATERIAL SOURCES FOUND AT THE SUYURLITEPA SITE)	16-26
<i>Elmuratov, Bakhodir Abdugapparovich</i> QUESTIONS OF GENESIS OF KELTAMINORA CULTURE.....	27-33
<i>Nafiddinova, Khosiat Ravshanovna</i> FAMILY CEREMONIES AND THEIR COVERAGE IN HISTORICAL LITERATURE	34-37
<i>Eshmominov, Ozodbek Ziyodulla ugli</i> PROGRESS OF DEMOGRAPHIC PROCESSES: THE CASE OF SURKHAN OASIS (1925-1946 YY.)	38-41
<i>Akobirov, Mirjalol Ximmatovich</i> DIPLOMATIC RELATIONS OF SULTAN JALOLIDDIN MANGUBERDI WITH THE STATES OF THE MIDDLE EAST AND ASIA MINOR	42-46
<i>Mamatalieva Surayyo Bobomuratovna</i> HISTORIOGRAPHY OF GLASS AND GLASSMAKING	47-52
<i>Dalakyan, Janna Seyranovna</i> CURRENT PROBLEMS OF SPIRITUAL AND MORAL CULTURE YOUTH POSSIBLE SOLUTIONS	53-56

08.00.00 – ECONOMIC SCIENCES

<i>Ergashev, Rahmatulla Khidirovich, Uzakov, Jamshid Norboyevich</i> WAYS TO INCREASE THE ECONOMIC AND SOCIAL EFFICIENCY OF THE PILGRIMAGE TOURISM NETWORK	57-62
<i>Achilov, Farkhodjon Shavkatjon o'g'li</i> STUDYING AND ASSESMENT OF THE INTERNAL CONTROL SYSTEM IN THE AUDIT OF PROVISIONS	63-71
<i>Rakhmatov, Adkham Itolmasovich</i> ANALYSIS OF FOREIGN COUNTRY MODELS OF TRAINING AND EMPLOYMENT OF QUALIFIED PERSONNEL IN THE FIELD OF TOURISM	72-80
<i>Murodova, Nargiza Utkirovna</i> SUSTAINABLE TOURISM AS A MARKETING STRATEGY	81-85
<i>Madaminov, Inomjon Ozodovich</i> THE ROLE OF TAXES IN ENSURING INVESTMENT AND INNOVATION ACTIVITY OF ENTERPRISES	86-93
<i>Abdusalomov, Jahongir O'ktam o'g'li</i> DIRECTIONS FOR IMPROVING PERSONAL LOANS IN COMMERCIAL BANKS	94-101

<i>Kuliboyev, Azamat Shonazarovich</i> IMPROVING ACCOUNTING AND CONTROL OF FINANCIAL RESOURCES IN STATE MEDICAL ORGANIZATIONS	102-111
<i>Maraimova, Umida Ismailjanovna</i> CONCEPTS DEDICATED TO THE IMPLEMENTATION OF MARKETING PROGRAMS IN ENTERPRISE MANAGEMENT OPERATIONS	112-120
<i>Askarova Sevvara Bakhtiyorovna</i> THE IMPORTANCE OF BUSINESS AND ENTREPRENEURSHIP IN THE ERA OF THE DIGITAL ECONOMY	121-125

09.00.00 – PHILOSOPHICAL SCIENCES

<i>Uroкова Aysuluv Jamoliddinovna</i> AESTHETIC FOUNDATIONS OF ROMANTIC DIRECTIONS IN EASTERN ART OF THE EARLY MIDDLE AGES	126-133
<i>Rizayev, Nodir Sobirovich</i> SOCIO-POLITICAL VIEWS OF BUKHARA'S JADIDS AT THE BEGINNING OF THE 20TH CENTURY	134-138
<i>Shukrullaeva Gulchehra Nasrullaevna</i> PHILOSOPHICAL ISSUES OF CONCEPTUAL IMPLEMENTATION OF THE PROCESS OF THE MORAL ENVIRONMENT IN THE GENESIS OF PUNISHMENT	139-144
<i>Shokirov Takhirjon Nurmamatovich</i> KEY TOPICS OF PHILOSOPHY OF CULTURE AND ART	145-149
<i>Ulugmuradov, Elyor Saidulloevich</i> THE PLACE AND SIGNIFICANCE OF MYSTICAL EXPERIENCE IN GNOSEOLOGY	150-154
<i>Ganiyev Sherxon Meytanbayevich</i> FORMS OF MANIFESTING CULTURAL AND SPIRITUAL-MORAL CHOICE IN THE SCIENCE AND PHILOSOPHY OF THE PRESENT PERIOD	155-164

10.00.00 – PHILOLOGICAL SCIENCES

<i>Dalievna Madina Xabibullaevna, Christian Capone, Satibaldieva Nigora Alimqul qizi</i> THE STUDY OF TERM AND ITS EQUIVALENT CONCEPTS IN TERMINOLOGY	165-178
<i>Chorieva Iroda Kurbonboevna</i> CLASSIFICATION OF ENGLISH AND UZBEK PROVERBS CONTAINING THE NAMES OF MEDICAL PERSONNEL ACCORDING TO DIFFERENT CHARACTERISTICS	179-183
<i>Sharipov, Abdulaziz Akmalovich</i> STUDY ASPECTS OF SPEECH OF GUIDE-INTERPRETERS	184-188
<i>Urinova Tursunoy Urin kizi</i> PERIODS AND WAYS OF FORMATION AND DEVELOPMENT OF DRESS DESIGN AND FASHION	189-193
<i>Normatova Shoira Umarovna, Abduraxmanova Mehribon Dustmuradovna</i> METHODS OF TEACHING ARTISTIC LITERATURE IN LANGUAGE EDUCATION	194-199
<i>Eshniyazova Maysara Beknazarovna</i> IDEOLOGICAL AND ARTISTIC ANALYSIS IN THE WORKS OF «SIROJUL MUSLIMIN” AND «ARBA'IN”	200-208

<i>Nazarov, Sardor Shamurodovich</i> A COMPARATIVE STUDY OF STRUCTURAL-SEMANTIC CHARACTERISTICS OF ENGLISH AND UZBEK LANGUAGE WORD COMBINATIONS	209-213
<i>Bazarbaeva Albina Mingaliyevna</i> COLOUR TYPES AND ANALYSIS: SEMANTIC AND STYLISTIC	214-218
<i>Berdieva, Zulfiya Safarovna</i> USE OF ANTHROPONYMS IN GERMAN FAIRY TALES	219-223
<i>Adilova Dilorom Kadirovna</i> DESCRIPTION OF THE SEMANTIC FIELD OF WORDS THAT REPRESENT THE PERSONAL QUALITIES OF A "WOMAN" IN POETIC TEXTS IN UZBEK AND RUSSIAN	224-230
<i>Khasanova Yulduz Mukhtor kizi</i> LITERARY CONCEPTUALIZATION OF THE MOTIF "MORALITY" IN THE TALES ABOUT ANIMALS OF THE EAST AND WEST	231-236
<i>Olimova Khurshida Vaydillaevna</i> STYLISTIC POSSIBILITIES OF NICKNAMES IN ENGLISH AND UZBEK	237-243
<i>Polvonniyozova Mahliyo O'ktamjon qizi</i> THE ROLE OF AFFECTIVE FACTORS IN SECOND LANGUAGE ACQUISITION	244-247
<i>Normamatov Farrukh Komiljon ugli</i> THE SIGNIFICANCE OF THE CONCEPT OF GOODNESS IN ENGLISH NATIONAL CULTURE	248-253
<i>Fakhriddin Yakubov</i> CHARACTERISTICS OF ELECTORAL POLITICAL DISCOURSE	254-259
<i>Bekmuratova Dilbar Xushmamatovna</i> ANTONYM IN EDUCATIONAL TERMINOLOGY: ANALYSIS AND IMPLICATIONS FOR PEDAGOGICAL PRACTICE	260-264
<i>Sharofova Sevinch Jamoliddin qizi</i> ALLITERATION IN THE POETRY OF OMON MATJAN	265-269
<i>Amonova Dilshod Azamatovna</i> THE IMPORTANCE OF FAIRY TALES IN CHILDREN'S LITERATURE	270-276
<i>Tukhtaeva Dildora Zokirovna</i> THE STYLISTIC FEATURES OF PHRASEOLOGICAL UNITS DENOTING HUMAN INTELLECTUAL ABILITIES IN ENGLISH AND UZBEK LANGUAGES	277-281
<i>Sattorova Nafisa Isomidinovna</i> REALIZATION OF THE ARTISTIC CONCEPT IN OYBEK'S WORKS	282-285
12.00.00 - LAW	
<i>Nodirakhon Abdurakhmanova</i> LEGAL REGULATION OF BLOCKCHAIN TECHNOLOGIES AND SMART CONTRACTS (COMPARATIVE ANALYSIS)	286-290
<i>Turgunov Murodjon</i> EXPRESSION OF CRIMES AGAINST HUMAN RELATIONS AND MORALITY IN "AVESTO"	291-298

<i>Sultonov Muxsinjon Muqimovich</i> THE CONCEPT OF THEFT OF OTHER PEOPLE'S PROPERTY USING INFORMATION TECHNOLOGY	299-309
<i>Xodjiyev Yunus Muxitdinovich</i> SOME LEGAL ISSUES IN INFORMATION SECURITY	310-315
<i>Makhmudova Khurmat Mukhtorovna</i> CONSTITUTIONAL BASIS AND GUARANTEES OF LABOR LAW	316-330
<i>Nurullayev Shokhrukh Shukhratillaevich</i> DIGITALIZATION AND MODERN TRENDS IN ENVIRONMENTAL LEGAL PROTECTION IN THE CONSTRUCTION FIELD	331-337
<i>Otamirzaev Oybek</i> LEGAL ISSUES OF LIMITING THE USE OF PLASTIC WASTE IN UZBEKISTAN AND FOREIGN EXPERIENCE	338-341
<i>Safarov Jamshid Ismoilovich</i> THE SIGNIFICANCE OF EXPRESSING CONSENT TO BE BOUND BY A TREATY IN THE DOCTRINE OF INTERNATIONAL LAW IN THE CONSIDERATION OF THE INVALIDITY OF A TREATY, TERMINATION AND SUSPENSION OF ITS OPERATION	342-349
<i>Sharipov Sanjar Sobirovich, Bozorov Azimjon Akhatovich</i> PUBLIC EVENTS FOR THE ORGANIZATION AND HOLDING OF EVENTS TIMELY ORGANIZATIONAL STRUCTURE OF THE COMPANY IMPLEMENTATION OF PUBLIC AWARENESS ACTIVITIES ESSENCE, SIGNIFICANCE AND CHARACTERISTIC FEATURES	350-357
<i>Normurodova Behruza Kholmuminovna</i> DIGITAL OPEN SOURCES AND THEIR USE IN DIGITAL FORENSICS	358-366
<i>Nematov Azizbek Golibjon o'g'li</i> THE NATURE AND IMPORTANCE OF THE TASK OF CRIME PREVENTION IN THE PRELIMINARY INVESTIGATION	367-373
<i>Dadaboeva Dilfuza Nurmatovna</i> THE SIGNIFICANCE OF THE PARTICIPATION OF NON-GOVERNMENT NON-PROFIT ORGANIZATIONS IN BUSINESS ACTIVITY	374-378
<i>Urazbayev Laziz Shuhrat ogli</i> ATTACKS ON CRITICAL DIGITAL INFRASTRUCTURES AND THEIR PREVENTION	379-383
13.00.00 – PEDAGOGICAL SCIENCES	
<i>Khudoyberganov Doniyor</i> THE NEED TO DEVELOP THE COGNITIVE COMPETENCE OF YOUNGER STUDENTS	384-388
<i>Hazratov Fazliddin Khikmatovich</i> FORMATION OF PROFESSIONAL COMPETENCE OF STUDENTS THROUGH OBJECT-ORIENTED PROGRAMMING LANGUAGES	389-393
<i>Khojamkulov Rasulbek Kurbon ogli</i> THE IMPORTANCE OF DEVELOPING DESIGN COMPETENCES OF FUTURE ENGINEERS USING COMPUTER GRAPHICS	394-398

<i>Zakirova Zulkhumor Zairjonovna</i> THE ROLE OF TEACHER QUESTIONING IN DEVELOPING CRITICAL THINKING SKILLS AS A WAY TO INDEPENDENT LEARNING	399-404
<i>Eshnazarov Murad Karimovich</i> IMPROVING PROFESSIONAL PREPARATION OF FUTURE TEACHERS BASED ON THE HERMENEUTIC APPROACH	405-410
<i>Menglikulov Khairulla Alikulovich</i> DIFFERENTIAL APPROACH TO FORMING SWIMMING ABILITIES AND SKILLS IN FEMALE STUDENTS	411-415
<i>Komilova Dildora Gulamjanovna</i> DEVELOPMENT OF PROFESSIONAL COMMUNICATIVE COMPETENCE OF ECONOMICS STUDENTS IN ENGLISH LANGUAGE TEACHING	416-420
<i>Turdimurodov Dilmurod Yuldashevich</i> ADAPTIVE REACTIONS OF ATHLETES TO TECHNICAL ACTIONS IN BOXING	421-426
<i>Abdullayev Dilshod Xamidullo o'g'li</i> CONDITIONS AND METHODS OF TEACHING ACTIVITY GAMES TO CHILDREN	427-432
<i>Akhmedov Akmal</i> IMPORTANT CRITERIA FOR PREPARING FUTURE PSYCHOLOGISTS FOR PROFESSIONAL ACTIVITY IN THE PROCESS OF HIGHER EDUCATION	433-440
<i>Donisheva Gulro'y Axrorqul qizi</i> USE OF IT IN THE PROCESS OF LEARNING A FOREIGN LANGUAGE	441-444
<i>Qurbonboyeva Dilfuza Shukur qizi</i> FORMING COMMUNICATION COMPETENCES OF STUDENTS	445-449
<i>Erkaboev Oybek Mukhammadzhonovich</i> THE GROWTH RATE OF INDICATORS OF SPECIFIC COORDINATION ABILITIES OF CHILDREN AGED 6 YEARS	450-456
<i>Abatov Jalgasbay Orinbaevich</i> TEACHING FINE ART LESSONS IN CONNECTION WITH HISTORY	457-463
<i>Akramjonova Feruza Akramjonovna</i> INFLUENCE OF INNOVATIVE EDUCATIONAL ENVIRONMENT ON THE EDUCATIONAL PROCESS IN PRESCHOOL EDUCATIONAL INSTITUTION	464-468
<i>Makhmudova Zulfiya Khomitovna</i> ORGANIZATION OF PRESCHOOL EDUCATION AND FAMILY COOPERATION	469-476
<i>Abduvasieva Mahmuda Khamidullo qizi</i> UNIQUE ASPECTS OF THE CHINESE EDUCATION SYSTEM	477-483
<i>Boboqulov Chori Urolovich</i> PEDAGOGICAL PROBLEMS IN THE FORMATION OF MENTAL ABILITIES IN PRIMARY CLASS STUDENTS AND THEIR SOLUTION	484-489
<i>Esanova Gulchehra</i> PRINCIPLES AND METHODS OF PHYSICAL TRAINING OF YOUNG FOOTBALL PLAYERS	490-497

Received: 22 April 2024

Accepted: 1 May 2024

Published: 10 May 2024

Article / Original Paper

STYLISTIC POSSIBILITIES OF NICKNAMES IN ENGLISH AND UZBEK

Olimova Khurshida Vaydillaevna

Senior Lecturer of the University of Economics and Pedagogy

Abstract. The article reflects on the activation of proper nouns in texts as nicknames. In addition to denotative meaning in fiction, anthroponyms also have connotative sense fragments. This meaning can receive emotional, evaluative, historical and aesthetic manifestations. The article also advances the conclusion that the emergence of nicknames as a permanent representative of the anthroponym system goes differently in different functional styles.

Keywords: nickname, proper noun, anthroponym, nominative unit, text, syntactic model, connotation.

ИНГЛИЗ ВА ЎЗБЕК ТИЛЛАРИДА ЛАҚАБЛАРНИНГ СТИЛИСТИК ИМКОНИАТЛАРИ

Олимова Хуршида Вайдиллаевна

Иқтисодиёт ва Педагогика Университети катта ўқитувчиси

Аннотация. Мақолада атоқли отларнинг лақаб сифатида матнларда фаоллашуви ҳақида фикр юритилади. Антропонимлар бадий матнда денотатив маъно билан бир қаторда, коннотатив маъно бўлаклари ҳам эга бўладилар. Ушбу маъно эмоционал, баҳо, тарихий ва эстетик кўринишларни олиши мумкин. Мақолада, шунингдек, лақабларнинг антропонимлар тизимининг муайян вакили сифатида пайдо бўлиши турли функционал услубларда турлича кечади, деган хулоса илгари сурилади.

Калит сўзлар: лақаб, атоқли от, антропоним, номинатив бирлик, матн, синтактик модел, коннотация.

DOI: <https://doi.org/10.47390/SPR1342V4I5Y2024N34>

Кириш. Тилшуносликда антропоцентрик ёндашув шахсга муаллиф, қаҳрамон, ўқувчи сифатида йўналишни назарда тутди. Атоқли от, бир томондан, номинатив бирлик, маълум бир лексик маънога эга луғат элементи сифатида қаралса, иккинчи томондан, бадий матн доирасида ҳам бир қатор ижтимоий дифференциал, коннотатив-экспрессив вазибаларни бажаради. Бадий асар персонажлари таснифида турли кўринишдаги антропонимларнинг қўлланиши ўқувчи интеллектуал қобилятини фаоллаштиради ҳамда тимсолли образларни яққол тасаввур қилишга имкон яратади. Лақабларнинг антропонимлар тизимининг муайян вакили сифатида пайдо бўлиши турли функционал услубларда турлича кечади. Асосан оғзаки мулоқот тизимида шаклландиган лақабларнинг матнларда фаоллашуви кўпинча алоҳида муаллифнинг услуби, идиостилининг воқеланиши намунасидир. Бадий матндаги антропонимлар образнинг миллати, жинси, ёши, ижтимоий мавқеи ҳақида ҳам маълум ахборот бериши

аниқланди. Этник келиб чиқиши ҳақидаги маълумотлар, синтактик модель, шунингдек, шахснинг жинси ҳақида гувоҳлик беради.

Адабиётлар таҳлили. Атоқли от материалларини тизимли равишда, илмий асосларда кенг кўламда ўрганиш ўтган асрнинг олтишинчи йилларида бошланган. Атоқли отларнинг шаклланиш жараёнлари, уларнинг матн тузилишидаги роли хорижий тилшунослар J.O. Butler, A.H.Gardiner, R.Langacker, M.A.Halliday, G.N.Leech, A.Wierzbicka, S.Brendler, B.Abbott, K.Bach, W.F.Nicolaisen, L.R.N.Ashley, рус тилшунослари А.А.Реформатский, А.В.Суперанская, В.Д.Бондалетов, М.В.Горбаневский, О.А.Леонович, В.Н.Михайлов, В.А.Никонов, Л.М.Щетинин, В.И.Болотов, Н.Д.Арутюнова, В.В.Воробьев, В.А.Маслова, Е.С.Кубрякова, И.Р.Гальперин, В.И.Карасик, В.И.Тхорик, С.Г.Тер-Минасова, В.В.Воробьев, Ю.А.Карпенко, Н.В.Подольская, Н.В.Баскаков, Б.А.Успенский, В.И.Супрун, М.В.Горбаневский, А.В.Федоровларнинг илмий ишларида амалга оширилган.

Тадқиқот методологияси. Атоқли отлар ўзида асосий маданий қатламни намоён этиб, маълум (аниқ) бир тилга хос хусусиятлар ва шу тил кишилари дунёқарашларини уйғун ҳолда ифодалайди. Тил материаллари тадқиқоти шуни кўрсатдики, атоқли отлар катта сонни ташкил этади, улар тарихан шаклланиб, асрлар давомида авлоддан авлодга ўтиб келган маъновий моделлар ҳисобланади. Бу маъновий моделлар бевосита тил орқали ифодаланидиган ва унда қатъий жой олган маданий ва дунёвий тартиб-қоидалар бирлиги ҳисобланади.

Уларни аниқ бир маълумотни етказиб беришга хизмат қилувчи, мазмунан тугал, тайёр структуралар (тузилмалар) дейиш мумкин. Атоқли отлар семантикаси остида яширин маълум билимлар тузилмаларининг аниқланиши, намоён бўлиш шакллари бизга уларни адабий аспект, яъни бадиий матнлар таркибида ўрганиш имкониятини беради. Атоқли отлар нафақат лингвистик, балки ижтимоий-тарихий аҳамиятга ҳам эга бўлиб, кишилар ўртасидаги ўзаро мулоқотнинг зарурий элементи вазифасини бажаради. Тил материаллари тадқиқоти шуни кўрсатдики, баъзан атоқли отлар амалда бутун матн мазмунини очиб беришда муҳим аҳамият касб этади. Бунда матннинг ўзи кореферант ҳисобланиб, бадиий асар матни билан аниқ бир атоқли от орқали ифодаланган воқеа-ҳодиса мазмунан ўхшашлик, умумийлик касб этиб, бадиий асар матнини тушунишни осонлаштиради.

Таҳлиллар ва натижалар. Бадиий асарлар тили ўзига хос хусусиятларга эга ва улар орқали матнда тил тизимининг барча имкониятлари зохирланади. Бадиий матн тадқиқидан турли мақсадларни кўзлаш мумкин [1; 13-б]. Эмоционал, баҳо ва бошқа қўшимча маъно бўлакларининг шаклланишида асарнинг умумий ғояси, унинг коммуникатив мазмунини ифодаланишининг асосий омилларидан бўлган муаллифнинг прагматик мўлжали таянч фактор хизматини ўтайди.

Бадиий матнга ахборот узатиш воситаси сифатида қараш етарли эмас, у ўқувчига маълум таассурот, ҳиссиёт уйғотиш манбаси ҳамдир. Бадиий асарни, биринчидан, унинг воқеликка муносабати нуқтаи-назаридан таҳлил қилиш лозим бўлса, иккинчидан, ушбу асарга ўқувчининг муносабати доирасидаги таҳлил ҳам маъқулланишини унутмаслик керак. Охирги ёндашувда бадиий матн мазмунини шакллантирувчи, уни коммуникатив бирлик мақомига эга бўлишини таъминловчи омилларни англаш муҳимдир [4; 20-б.].

Бу ҳақда инглиз ёзувчиси Жон Фаулз «The Mage» номли романининг сўзбошисида қуйидагиларни ёзади: — *The for going will, I hope, excuse me from saying what the story*

«means». *Novels are not like cross-word puzzles, -with one unique set of correct answers behind the clues.* Ушбу фикрини давом эттираётган ёзувчи биров кейинроқ яна қайд этади: — *Its meaning (the meaning of the whole novel) is whatever reaction it provokes in the reader and so far as I am concerned there is no given «right» reaction* (John Fowles).

Кўринадикки, Ж.Фаулз ўзи ёзаётган романнинг мазмуни қандай идрок қилишни ўқувчининг ихтиёрига қолдиради. Ўқувчи асар қаҳрамонларига нисбатан ўз ҳиссиётларини билдириш, улар ҳақида керакли маълумотларни олиши мумкин. Асар мазмуни шаклланишида атоқли отларнинг ҳам ўз ўрни бор. Бадий матнда кишилар номлари ва лақабларининг қўлланиши ўқувчининг идрок қобилиятини фаоллаштиришда, унинг ассоциатив хотирасига таъсир кўрсатиб, қўшимча хотираларни уйғотади. Бу турдаги луғавий бирликлар ўқувчи диққатини жалб қилади, унинг лисоний билим захирасини ҳаракатга солади. Шу муносабатда муаллиф ва ўқувчи лисоний билимининг мос келиши муаммоси пайдо бўлади. Бу билимнинг тўлиғича мос келиши мумкин эмаслиги сабабли эстетик ахборот яратилиши ва идроки жараёнида ахборотнинг маълум қисмининг йўқолиши ёки бузилиши кутилган ҳол. Баъзан эса бу ахборотнинг меъёри идрокнинг субъектив хусусиятга эга бўлиши сабабли, кенгайиши ҳам кутилган ҳол. Бундай салбий ҳолатларнинг олдини олиш учун ўқувчи муаллиф нима сабабга кўра у ёки бу атоқли от –номини танлаётганлигини англаб етиши керак.

Маълумки, атоқли отлар, шу жумладан антропонимлар ҳам тарихан турдош от, сифат, баъзан феъл ва сондан ясалган: *Асал, Кумуш, Лола, Қўзибой, Бўрибой, Ўроқ, Болта, Теша, Турди, Дилшод, Ўлмас, Итолмас, Азиз, Улуғбек, Ширин, Хурсанд, Етмишбой, Олтмишбой* кабилар. Шу сабаб атоқли отларнинг табиати уларнинг маъно структураси икки хил маъно, яъни номлаш ва денотатив маъноларнинг ўзаро кесишувиде ҳосил бўлади. Биринчиси доимо яқкаликка интилиб, номланаётган шахсга бевосита ишора қилади. Денотатив-мантиқий маъно ушбу шахсга берилаётган баҳо, унинг ҳақидаги фикрни қамраб олади. Атоқли от мазмуний тушилишида номлаш маъноси марказда туради. Чунки атоқли от нутқ жараёнида асосан шахснинг (предметнинг) номи сифатида қўлланилади.

Ж.Фаулзнинг «Ёғоч минора» романининг қаҳрамонлари бўлган иккита қизнинг бирига *The Freak*, иккинчисига эса *the Mouse* лақаблари берилади. Уларнинг асл исмлари эса – *Anne* ва *Dianna*. Олимларнинг кузатишларича, лақаб – энг қадимий ономасиологик категориялардан бўлиб, у бошқа турдаги атоқли отларнинг тарихий манбаси. Лақаблар маъноси уларнинг эгаларининг айрим шахсий хусусиятларини акс эттиради. Демак, қизларга берилаётган лақаблар алоҳида шахснинг (муаллифнинг) ижодкорлик фаолияти натижасидир. Муаллиф номига *the Freak* лақабини танлаётганлигини билиш учун ушбу сўзнинг луғатдаги изоҳига мурожаат қиламиз. Луғатдаги изоҳ: *Freak (n) person, animal or pplant that is abnormal in form of behaviour.*

Кўринадикки, ушбу сўз, денотатив маънодан ташқари, аниқ ифодаланадиган эмоционал бўлакка ҳам эга. Асар қаҳрамонларидан бири (кекса рассом) қизни *the Freak* деб аташ билан унга бўлган салбий муносабатини ифода этмоқда. Романда қизнинг ташқи кўринишига берилган тасвир ўқувчини ўзига хос персонаж билан учрашувга тайёрлайди:

If the Mouse was odd, this creature was preposterous. She was even smaller, very thin, a slightly pinched face under a mop of frizzed – out hair that had been reddened with hens The

eyelids had been black. She had the look of a ragdoll, a neurotic golliwog, a figure from the Wider end of the King's Road.

Бироздан сўнг қуйидаги жумлага дуч келамиз: *Something about her, perhaps just the exotic hair and darkness of her tan, was faithfully Negroid, aboriginal, and androgynous.*

Girl сўзининг ўрнига *creature* отининг ишлатилиши қиз хатти-ҳаракатининг ножиоз томонларига ишора қилади ва бу унинг ҳаётдан келтирилаётган мисоллар асосида изоҳланади. Диний ажримчиликни танлаган ота-онанинг фарзанди бўлган қиз кейинчалик нашавандликка ружу қўяди, ҳаётдан юз ўгиради. Хуллас, берилаётган *the Freak* лақаби қўшимча коннотатив маъно бўлакларига эга ва бунда қизнинг шахсий сифатлари акс топади. Иккинчи қизнинг айтишича унинг лақаби *the Mouse*: — *Henry calls me the Mouse*, дейди у Давидга. Юқорида эслатилган луғатда *mouse* сўзи қуйидагича изоҳланади: *Mouse (n) – sorts of small rodent.*

Романни биринчи марта ўқиётган шахс ушбу лақабни учратганида ушбу тушунчага мос келадиган маълумотларни эслаб бошлайди ва унинг маъносини Тушунишга ҳаракат қилади. Натижада у нозик, кичкина, ташқи кўринишда диққатни жалб қиладиган ҳеч нарсаси йўқ, тортинчоқ бир қизни кўз олдига келтиради. Лекин матнни ўқиш жараёнида бундай тасаввурнинг алдамчи эканлиги маълум бўлади. Ушбу асарда *the Mouse* лақаби турдош от (сичқон)нинг маъноси билан боғлиқ эмас, у роман матнида индивидуал маънони ҳосил қилган.

Касби рассом бўлган Давид Уилямс Дианани учратганида унинг образини бошқача тасвирлайди: — *... a slim girl of slightly less than medium height and in herearly twenties; brown and gold hair and regular features; level-eyed, rather wide eyes.*

И.В.Арнольднинг фикрича, матнни ўқишда қабул қилинаётган ахборотни қисмларга бўлиш ўқувчига айтилмаган, яширин мазмуннинг идрок этишни талаб қилади ва матннинг ифода кучини оширади [3; 19-б.].

Матнда алоҳида берилаётган таснифлар воситасида *the Mouse* лақабли қизнинг яхлит образи яратилмоқда. Унинг ташқи кўриниши тасвири эмоционал мазмун шаклланишида ҳеч қандай аҳамиятга эга эмаслиги аниқ кўриниб турибди. Кекса рассом унга писандсизларча муносабатда бўлсада, нега унга *the Mouse* лақабини бераётганлиги ҳайратли. Бу саволга рассомнинг ўзи жавоб беради: *-Know why I call her the Mouse?*

The old man hesitated, then reached and took a sheet of paper from a drawer beside him. Standing at his shoulder, David watched him address himself to the paper as if to some formal document; but all he did was to print in pencil the letter M and then, after a space, the letters U, S, E –Mouse.

Демак, *the Mouse* лақаби қизга аниқ ном бериш бўлмасдан, балки ҳақиқий номнинг яширин ифодаланишидир. Келтирилаётган сўзнинг товуш шакли ўқувчига персонажнинг индивидуал хусусиятлари ҳақида тасаввур уйғотиши мумкин. Баъзан бу ҳақида ўқувчининг ўзи хулосалар чиқаради. Лекин ушбу асарда кекса рассомнинг номидан лақаб ва қизнинг хусусиятлари ўртасидаги боғлиқларга ишоралар беради.

Натижада асар матнида яна бир атоқли от - *the Mouse* пайдо бўлади. Яна бир қарра луғатга мурожаат қиламиз: *The Muses.*

1. *(Cr. myth) the nine goddesses, daughters of Zeus, who protected and encouraged poetry, music, dancing, history and other branches of art and learning;*

2. *The Muse –poet's genius; spirit that inspires a poet.*

Ушбу изохни кўргандан сўнг *the Mouse — the Muse* антропонимларнинг муносабати тамоман бошқача англашилилади. *The Muse* лақаби асар қаҳрамонига аниқ тавсиф беришга имкон яратади. Диққатни жалб қиладиган кўринишга эга бўлган бу қиз, яхши рассом ва шу ишга ўзини бағишлаш учун ота-онаси ҳомийлигидан кечган. Машхур рассомнинг уйида яшаётган бу қиз унинг «илҳом париси»га айланган. Шунинг учун ҳам рассом Бризли *the Mousening* сўзлари воситасида санъатдаги сотқинликка қарши чиқади:

- *Without looking at David the Mouse said, «Henry feels that full abstraction represents a flight from human and social responsibility».*

- *The girl stared down the room. She spoke very quietly, «art is a form of speech. Speech must be based on human needs, not abstract theories of grammar».*

- *The Mouse went on. «Ideas are inherently dangerous because they deny human facts».*

Қизнинг назик лақаби «*the Muse*» таркибида коннотация маъноси воқеланади. Шунинг билан биргаликда, антропоним маъносида яна бир қўшимча маъно пайдо бўлди. Бу маъно ушбу сўз замиридаги тушунча доирасини кенгайтиради. Ва уни фақат контекстда аниқлаш мумкин. И.В.Арнольд кўрсатганидек, контекст таҳлили воситасида тил бирлиги маъносини тўлиқ ҳажмда аниқлаш имконияти туғилади [3; 20-б.]. Жумладан, *the Muse* лақаби ва қизнинг исми *Diana*нинг боғлиқлиги турли ассоциацияларни ҳосил қилади, чунки бу икки антропонимнинг ҳар иккаласи ҳам қадимий даврлар билан боғлиқ. Диана – овчилик, туғилиш худоси. Асар персонажи Диана ҳам худди шу худодек софлик рамзи.

Антропонимлар ҳам лексик birlikлардир ва улар ҳам барча сўзлар каби воқеликдаги турли объектларни ифодалаш кучига эгадирлар. Биз таҳлил қиладиган асар матнида Диана антропоними анъанавий исм *Diana*, унинг оғзаки варианты *Di* ва лақаблар бўлган *the Mouse* ҳамда *the Muse* сўзлари билан ифодаланади. Антропоним лексик birlik сифатида луғат сатҳининг бошқа birlikлари билан муносабатда бўлади: сўз туркумида бошқа сўз туркумлари билан, атоқли от сифатида – турдош отлар билан ва ҳокозо. Қизнинг турли номлари ва лақаблари – ягона бир тушунчанинг воқеаланиши натижаси. Улар бир-бирларига нисбатан эквонимлардир [6; 74-б.].

Асар матнидаги *Diana, Di, the Mouse, the Muse* ягона бир референтга эга бўлганлиги туфайли, Woman мавзуни гуруҳи доирасида эквонимларни ҳосил қиладилар. Бундан ташқари, лақаблар маъносида кўпинча шахс қиёфасининг маълум бир жиҳатига ишора мавжудлигини унутмаслик керак бўлади. Шундай мундарижага эга бўлган лақабларнинг айрим гуруҳларини эслатиб ўтмоқчимиз:

1. Шахснинг умумий ташқи кўринишига ишора қилувчи лақаблар: *Кўғирчоқ* (яхши кийинган, чиройли қиз), *Сиёҳдон* (сиёҳга булғаниб юрадиган ўқувчи), *Қиролчи* (қомати келишган қиз), *Жулдурвақи* (эски-туски кийимларни кийиб юрадиган бола) ва ҳоказо.

2. Кийим-кечак ва бошқа жиҳозларга нисбатан бериладиган лақаб: *Кўзойнак* (кўзойнак тақиб юрадиган киши), *Қирқ саккиз* (катта размердаги пойабзал киядиган бола) кабилар.

3. Юриши, гавдасини тутишига нисбатан бериладиган лақаб: *Тошбақа* (секин юрадиган одам), *Фил* (оғир қадам ташлаб юрадиган одам), *Ҳоз* (қадини тик кўтариб, виқор билан юрадиган одам);

4. Гавда тузилишига нисбатан бериладиган лақаблар: *Пакана* (бўйи паст одам), *Дароз* (бўйи узун одам), *Бўғирсоқ* (тўлача қиз), *Дўмбоқ* (гавдаси тўла бола), *Лайлак* (новча бола), *Қоринбой* (қорни катта одам) ва ҳоказо.

Ушбу турдаги лақаблар ҳам бадиий асар матнида турлича коннотатив ва прагматик мазмунларни олган ҳолда қўлланадилар. Ёзувчи Ч.Диккенсинг «Bleak House» романида шундай гап бор:

- *Alfred has voluntarily enrolled himself in the Infant Bonds of joy and is pledged never, the rough life, to use tobacco in any form.*

Бир неча саҳифадан сўнг Ч.Диккенс ўз қаҳрамонини худди шу *the bonds of joy* бирикмаси воситасида атайди:

- *And the Bond of Joy who, on account of always having the whole of his little income anticipated, stood in fact pledged to abstain from cakes as well as tobacco, so swelled with grief and rage when we passed a pastry – cook shop, that he terrified me by becoming purple.*

Ушбу парчадан кўринадики, *Bound of Joy* бирикмаси лақаб мақомини олиши билан эмоционал мазмунни ифодаловчи воситага айланади. Шахсинг бирор-бир белгисини номлаш йўли билан ҳосил бўладиган лақаблар нутқий қўлланишда шахс исми билан рақобатлаша олади ҳамда бадиият ижодкорлари бундан унумли фойдаланадилар [5; 137-б.].

Шундай қилиб, тарих, фойдаланиш ва прагматика билан шартланган антропонимларнинг лексик фони жуда хилма-хил бўлиб, уларнинг миллий ва маданий хусусиятларини ташкил этади. Ҳар бир атоқли от (айниқса шахсий исм) баъзи бир гуруҳ маълумотларини ифодалайди, яъни, унинг маълум бир номлар тўпламига тегишли эканлигини билдиради.

Топонимлар ҳақли равишда номлашнинг асл мотивацияси хотирасини сақлайдиган «икки баравар ижтимоий белгилар» деб аталади. Моддий объектлар дунёси ва маънавий дунё ўртасида оралиқ вазиятни эгаллаган топонимлар лингвомаданиятшкнослик ва лингвопрагматика учун қизиқиш уйғотиши билан аҳамиятга эгадир.

Хулосалар. Хулоса қилиб айтганда, атоқли отлар манбаларининг бойиши ва ривожланишига турли даврларда хилма-хил маданий омиллар таъсир кўрсатган бўлиб, улар орасида мамлакат тарихи (қўшни давлатлар билан муносабатлар, урушлар, истилолар, савдо-сотиқ ва бошқалар), адабиёти ва дини каби омилларни алоҳида ажратиш кўрсатиш мумкин. Бунда инглиз ва ўзбек халқига хос атоқли отлар турли ўзига хос хусусиятларга эга эканликларини намоён қилади, зеро, атоқли отлар бугунги кунда лингвокултурологик тадқиқотларнинг асосий йўналишларидан бири ҳисобланади, чунки айнан атоқли отлар тил ва маданиятнинг ўзига хос такрорланмас белги-хусусиятларини ўзида очиб бериш имкониятига эга. Демак, атоқли отлар барча тилларга хос бўлиб, матнларда бадиий образ яратишда доминант ҳисобланади ва у ёки бу лингвомаданий жамиятнинг субъектлари лисоний-маданий компетенцияси таркибига киради.

Адабиётлар/Литература/References:

1. Ashurova D. Text linguistics. –Т., 2012.
2. Daniyeva M.Dj. Teacher’s Speech Culture. Karshi: Nasaf, 2020. – 80 p.
3. Арнольд И.В. Стилистика английского языка. Л.: Просвещение, 1981. - 44 с.
4. Боймирзаева С. Матн мазмунида темпораллик семантикаси. Т.: “Ўзбекистон миллий энциклопедияси”, 2009.
5. Гальперин И.Р. Текст как объект лингвистического исследования. – Москва, 2006. – 144 с.
6. Никитин М.В. Основы лингвистической теории значения. - Москва: Высшая школа, 1988. - 168 с.

SCIENCEPROBLEMS.UZ

ИЖТИМОЙ-ГУМАНИТАР ФАНЛАРНИНГ ДОЛЗАРБ МУАММОЛАРИ

№ 5 (4) – 2024

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО- ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

Ижтимоий-гуманитар фанларнинг долзарб муаммолари” электрон журнали 2020 йил 6 август куни 1368-сонли гувоҳнома билан давлат рўйхатига олинган.

Муассис: “SCIENCEPROBLEMS TEAM” масъулияти чекланган жамияти

Таҳририят манзили:

100070. Тошкент шаҳри, Яккасарой тумани, Кичик Бешёғоч кўчаси, 70/10-уй. Электрон манзил:

scienceproblems.uz@gmail.com

Боғланиш учун телефонлар:

(99) 602-09-84 (telegram).